

בית משפט לענייני משפחה באשדוד

ת"ע 43754-07-20 ש ואח' נ' ד ואח'
ת"ע 43934-07-20 ד נ' האפוטרופוס הכללי

בפני כב' השופטת עפרה גיא

ש.ד.1 המבקשים / מתנגדים
ש.ר.2
ד.ע.3
ד.נ.4
ש.ע.ב.5

ע"י ב"כ עו"ד אבי אביטל

נגד

ד.ת.1 המשיבים
ש.פ.2

משיבות 1-2 הזוכות על פי הצוואה

ש.ש.3
ב"כ משיבות 1-3 עו"ד שמואל מאיר

ש.ד.4

ספרות:

שאול שוחט פגמים בצוואות

חקיקה שאוזכרה:

חוק הירושה, תשכ"ה-1965: סע' 2, 19, 20, 22, 22(ב), 23, 25, 26, 27, 35

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962: סע' 2

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו: סע' 1, 2, 3

תקנות הנוטריונים, תשל"ז-1977: סע' 4(ה)

מיני-רציו:

* משעסקינן בצוואה פגומה בהיעדר תעודה רפואית כנדרש בתקנה 4 (ה) לתקנות הנוטריונים, עבר הנטל לכתפי המשיבות להוכיח את גמירות דעתה של המנוחה בעת חתימתה על גבי הצוואה. המשיבות לא עמדו בנטל זה. מנגד, המתנגדים הרימו הנטל להוכיח כי המנוחה לא הייתה כשירה לצוות במועד עריכת הצוואה. משכך, דין הצוואה להתבטל.

* ירושה – צוואה – תוקפה

* ירושה – צוואה – פגמים

* ירושה – צוואה – צוואה נוטריונית

* ירושה – צוואה – נטל השכנוע

* ירושה – צוואה – כשרות לצוות

הכרעה בעניין תוקפה של צוואת המנוחה (אם ל-8), שנערכה בפני נוטריון בהיות המנוחה בת 87, כשנתיים טרם פטירתה. בצוואתה, הורשה המנוחה את דירתה (עיקר רכושה) לביתה המשיבה 1 (ת'), רווקה ללא ילדים וכן הורתה שלאחר שת' תלך לעולמה תעבור הדירה למשיבה 2, נכדת המנוחה מבתה הבכורה (המשיבה 3). עוד הורתה המנוחה בצוואתה למשיבה 1 לאפשר לבנה, המבקש מספר 4 להתגורר בדירת המנוחה כל ימי חייו.

ביהמ"ש לענייני משפחה פסל את הצוואה מהטעמים הבאים:

בהתאם לספרות והפסיקה, הלכה היא שכאשר הצוואה נראית תקינה מבחינה צורנית, חזקה כי היא משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה ומי שמבקש לפוסלה, עליו נטל הראייה. כלל זה אינו חל מקום בו הצוואה אותה מבקשים לקיים אינה כוללת את היסודות הצורניים הנדרשים בסעיפים 19, 20, 22 ו- 23 לחוק, שכן אז אין מקום לחזקה לפיה הצוואה משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה. אומנם, אין בכך בכדי לפסול הצוואה וניתן להוכיח כי זה רצון המנוח, חרף הפגם. עם זאת, נטל השכנוע כי עסקינן בצוואה אמיתית עובר לשכמו של זה המבקש לקיימה ועליו לשכנע את ביהמ"ש שחרף הפגם, הצוואה הינה רצונו האחרון של המנוח.

במקרה דנא מדובר בצוואה נוטריונית אשר נערכה בהתאם להוראות סעיף 22 לחוק הירושה. לטענת המתנגדים קיימים מספר פגמים צורניים בצוואה ובראשם, חסרונה של הצהרה על גבי הצוואה גופה, הצהרה מטעם עורכת הצוואה לפיה הצוואה הוקראה לה והיא אשרה תוכנה, כנדרש על ידי סעיף 22 (ב) לחוק הירושה. עוד טענו כי הצוואה נערכה בניגוד לדין שעה שעורך הדין, הנוטריון, לא מצא לנכון לבקש שיובאו בפניו מסמכים רפואיים אודות מצבה הרפואי של המנוחה, שעה שערך הצוואה בבית המנוחה בעודה מרותקת לביתה, וזאת בניגוד להוראות תקנה 4 (ה) לתקנות הנוטריונים.

בהתאם לפסיקה, אין לפרש את המונח 'מרותק למיטתו' במובנו המילולי המצומצם. נקבע כי "גם במקרים בהם דובר באדם המתקשה להתנייד או באדם מבוגר אשר מחמת גילו או חוליו קשה לו לצאת מביתו, יש צורך בקבלת תעודה רפואית בטרם עריכת צוואה".

בעניינינו, אומנם המנוחה לא הייתה מאושפזת בבית חולים ולא הייתה מרותקת למיטתה באופן המילולי אולם די בעובדה שלא הייתה עצמאית, נעזרה בכיסא גלגלים; נזקקה לחיתולים; סבלה מקשיי שמיעה; הייתה לה מטפלת במשך שמונה שנים ואף הנוטריון התרשם כי יהיו לה קשיים להגיע למשרדו לצורך החתמתה על צוואה, והוא הגיע שלוש פעמים לביתה לצורך עריכת צוואה לאחר שהתרשם שיש לה קשיים, בכדי לקבוע שחובה היה על הנוטריון לדרוש תעודה רפואית שהוצאה ביום עריכת הצוואה ולא להסתפק בהתרשמותו שלו ובמיוחד כשסבר תחילה כי היא עלולה שלא להבינו ולכן בחן העניין. משלא עשה כן הנוטריון, המדובר בצוואה פגומה.

משעסקינן בצוואה פגומה בהיעדר תעודה רפואית, די באמור בכדי להעביר הנטל לכתפיהן של המשיבות להוכיח את גמירות דעתה של המנוחה בעת חתימתה על גבי הצוואה.

בהתאם להוראות סעיף 26 לחוק הירושה, צוואה שנעשתה על ידי מצווה שלא ידע להבחין בטיבה של הצוואה - בטלה. אכן, קיימת חזקה בדיון לפיה כל אדם כשר לביצוע פעולות משפטיות זולת אם כשרותו הוגבלה או נשללה כאמור בהוראות סעיף 2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות. עם זאת, יש ליתן הדעת שלא הובאה ראיה כלשהי לפיה בשלב כלשהו מונה אפוטרופוס כלשהו למנוחה טרם פטירתה, דהיינו גם במועדים סמוכים לפטירתה, שהייתה הסכמה כי אינה כשירה, על רקע מחלת אלצהיימר בשלבים מתקדמים, לא מונה אפוטרופוס כאמור. די בכך בכדי לסתור את חזקת הכשרות הקבועה בחוק.

בנוסף, אומנם אין בנמצא חוות דעת רפואית, אולם לתיק צורפו מסמכים רפואיים רבים הן מהמוסד לביטוח לאומי והן מקופת החולים בה טופלה המנוחה, לרבות מהתקופה הרלוונטית בסמוך למועד עריכת הצוואה אשר די בהם בכדי לבסס טענות המתנגדים לדמנציה שהלכה והתפתחה במהלך השנים. מהמסמכים עולה כי המנוחה סבלה מקשיים קוגניטיביים; בעיות בתפקוד; ירידה בזיכרון; ירידה בשמיעה וחוסר שתוף פעולה, כבר משנת 2006 כאשר כל אלו, הלכו והתגברו עם השנים. המנוחה לא שתפה פעולה עם סביבתה, הייתה סיעודית לחלוטין, נזקקה לעזרה בפעולות היומיומיות, לא אכלה, לא זכרה שמות ילדיה, סבלה מירידה בשמיעה ותנועות ראש לא רצוניות, לא התרחצה לבדה, הייתה על כיסא גלגלים, לא מתמצאת בזמן, סיעודית, דמנטית וזאת כבר משנת 2010. משכך, די בכך בכדי לקבוע כי המנוחה לא הייתה מודעת למהות מעשיה ותוצאותיהם, לא להיקף רכושה ולא לזהות יורשיה ואין מדובר בצוואה שהיא פרי הפעלת שיקול דעת עצמאי מצידה של המנוחה.

לפיכך נקבע כי המשיבות לא עמדו בנטל הראייתי להוכיח כי המנוחה הייתה כשירה לערוך צוואה למרות מצבה הרפואי וכי פעלה מתוך גמירות דעת לצוות. מנגד, המתנגדים הרימו הנטל להוכיח כי המנוחה לא הייתה כשירה לצוות במועד עריכת הצוואה. משכך, דין הצוואה להתבטל ואין צורך להידרש ליתר טענות הבטלות כגון השפעה בלתי הוגנת מצידה של המשיבה 3 והטעיה.

פסק דין

עניינן של תובענות אלו, נפקות צוואתה של המנוחה, הגב' ... ז"ל, אמם של המתנגדים והמשיבים 1, 3-4 מיום 03/05/2012 אשר הלכה לעולמה ביום 00/00/2014.

1. רקע ועובדות שאינן במחלוקת:

א. למנוחה שמונה ילדים, כאשר המתנגדים (להלן: "המבקשים" ו/או "המתנגדים") הינם חמישה מתוכם.

ב. המנוחה נפטרה כאמור ביום 00/00/2014 כאשר הותירה אחריה את צוואתה.

ג. על פי צוואתה, הורישה את דירתה לבתה ת', (להלן: "המשיבה מספר 1") ולאחר 120 של המשיבה 1, יועבר חלקה של המשיבה 1 לנכדתה של המנוחה, המשיבה מספר 2.

- ד. עוד הורתה המנוחה בצוואתה למשיבה 1 לאפשר למבקש מספר 4 להתגורר בדירת המנוחה כל ימי חייו.
- ה. צו קיום צוואת המנוחה ניתן על ידי כב' הרשם לענייני ירושה ביום 12/03/2020 ומשהוגשה בקשה לביטול הצוואה על ידי המתנגדים, הועבר התיק לבית משפט.
- ו. בדיון שהתקיים על ידי ביום 07/01/2021 בוטל בהסכמה צו קיום צוואה שניתן וכותרת הבקשה שהוגשה לביטולו, תוקנה לבקשה להתנגדות לצוואת המנוחה.
- ז. בשולי הדברים יצוין כי עיזבון המנוחה כולל בעיקרו דירת מגורים שנכון למועד הדיונים בתיק ערכה עמד על כ - 800,000 ₪ - 600,000 ₪ (כטענת המשיבים). ברם, חרף עובדה זו והגם שמדובר במנוחה לה שמונה ילדים, לא עלה בידי הצדדים להגיע להסכמות במסגרת ההליך ומשכך, נדרשת הכרעה זו.
- ח. עוד יוער כי המשיבה מספר 1, היורשת על פי הצוואה הסכימה תחילה לביטול צו קיום הצוואה שניתן ומתן צו ירושה על פי דין לעיזבון האם המנוחה כעולה מתצהירה מיום 16/07/2020 שצורף לבקשה לביטול צו קיום הצוואה, אולם לאחר מכן, חזרה בה מהסכמתה זו ואף מטעם זה מתנהל ההליך.

2. טענות המתנגדים

- א. המנוחה נולדה והתחתנה ב..., הולידה חלקם שם וחלקם בארץ, עלתה עם משפחתה לישראל בשנות החמישים ויש לה למעלה מ-15 נכדים.
- ב. אביהם של הצדדים נפטר עוד קודם לכן בשנת 1986 והם אינם זוכרים אם בעניינו ניתן צו קיום צוואה או ירושה.
- ג. המנוחה היתה חסרת השכלה, לא ידעה קרוא וכתוב ודברה רק ערבית בניב ובקושי ידעה עברית.
- ד. לא ניתן ללמוד מהצוואה והאישור שצורף לה כי זו הוקראה לשפתה, היא לא הבינה תוכנה וקיים פגם צורני שכן לא נרשם בצוואה כי הוקראה לה ותוכנה אושר כנדרש [בסעיף 22 \(ב\) לחוק הירושה](#), התשכ"ה-1965 (להלן: "חוק הירושה").
- ה. השרבוט הנחזה כחתימת המנוחה על גבי הצוואה, אינו נחזה כחתימתה. יוער כי טענה זו נזנחה בהמשך ההליך ולא אדרש לה.
- ו. המנוחה סבלה מבעיות רפואיות רבות ומגוונות לרבות דמנציה בשלבים מתקדמים וספק אם יכלה להבין את משמעות הצוואה. כך בשנים האחרונות לחייה לא השתתפה באירועים משפחתיים ולא הבינה משמעותם.

- ז. יחסיה של כלל ילדיה עמה היו מצוינים והמשיבה מספר 3, ילדתה הבכורה של המנוחה נהלה בפועל את חשבון הבנק שלה ולא היתה כל סיבה שתדיר את ילדיה ואף את נכדיה ותעדיף את נכדתה, בתה של המשיבה 3 על נכדיה האחרים. כך גם המנוחה לא הבהירה או רמזה למי מילדיה בחייה על רצונה להעדיף את המשיבה 1 על פני יתר ילדיה ואת המשיבה 2 על פני יתר נכדיה. נהפוך הוא, המנוחה התייחסה לכל ילדיה באופן שווה והיה ברור שעזיבונה יחלוק בין כלל ילדיה באופן שוויוני.
- ח. על "זכייתה" של המשיבה מספר 2 גילו רק לאחר שהגישו בקשה לביטול צו קיום צוואה. עד אז היה ברשותם עותק "מתוקן" של הצוואה שהומצא להם על ידי המשיבה מספר 3, ממנו הושמטו המילים לפיהן המשיבה 2 הינה יורשת אחר יורשת, מחיקה שבוצעה בפועל על ידי המשיבה מספר 3 אשר בקשה להסתיר עובדה זו מפניהם. יש להתייחס למעשיה אלו של המשיבה מספר 3 בחומרה רבה, שכן נועדו להעביר הזכויות בדירה לבתה, היא המשיבה 2, הזוכה כיוורשת אחר יורשת על פי הצוואה. למעשה, המשיבה מספר 3 הציגה לאחיה צוואה מזויפת במטרה להטעותם.
- ט. העובדה שהמשיבה 1 אינה נשואה, אין לה ילדים ותחת מרותה והשפעתה של המשיבה 3, מלמדת על מלאכת מחשבת של המשיבה 3. מאחר והזוכה על פי הצוואה, המשיבה 1 אינה נשואה כאמור וללא ילדים, הרי שבהצגת הצוואה המזויפת היה ניסיון הטעייה של המשיבה 3 שבקשה לטעת תקוות שווא בליבם של המבקשים לפיה ירשו העיזבון לאחר אחרית ימיה של המשיבה 1, בעוד שבפועל על פי הצוואה האמיתית, לאחר אחרית ימיה של המשיבה מספר 1, המשיבה 2, בתה של המשיבה 3, תירש העיזבון במלואו.
- י. משכך, לא המנוחה היא שיזמה את עריכת הצוואה וסביר שהנהנה העיקרי הוא שיזם עריכתה תוך כדי השפעה בלתי הוגנת על תוכנה וניצול לרעה של מצבה הבריאותי של המנוחה.
- יא. בסיכומיהם הוסיפו וטענו שהנוטריון, עורך הצוואה, אטם עיניו מול מצבה הבריאותי של המנוחה. עוד הוסיפו שעדותו מעלה תמיהות רבות ובמיוחד כאשר התרשומת שהוצגה על ידו אינה כוללת הוספת המשיבה 2 כיוורשת אחר יורשת ושמה נוסף לצוואה בלבד.
- יב. כך גם לא ברור כיצד העיד כי רצון המנוחה היה לדאוג לשני ילדיה, המשיבה 1 והמבקש 4 ובקשה כי אלו יישארו בבית עד יומם האחרון ואילו בצוואה נרשם כי המשיבה 1 יורשת והמבקש 4 צורף כנספח בלבד.
- יג. עוד נמנע מלציין מצבה הרפואי של המנוחה בעת עריכת הצוואה ואף המשיבה 3 הצניעה קשריה עם עורך הדין, על אף שמדובר בחברות ארוכת שנים בין השניים.

י.ד. בנסיבות אלו, יש להורות על ביטול הצוואה ופסלותה ובמיוחד נוכח מצבה הרפואי של המנוחה שהתדרדר עם השנים. כן עתרו למתן צו ירושה לעיזבון המנוחה.

3. טענות המשיבות

א. אין בנימוקי המבקשים בכדי להצדיק ביטול הצוואה אשר נערכה על ידי נוטריון, הדובר השפה הערבית, שפה שהיתה ידועה גם למנוחה. כך גם ציין הנוטריון בתצהירו כי הצוואה נחתמה לאחר שקיים שתי פגישות עם המנוחה, על מנת להיווכח ברצונה והוא אישרה רק לאחר ששוכנע ברצינות הצוואה.

ב. המנוחה היתה קשורה מאד לבתה, המשיבה 1 שהתגוררה לידה כל השנים ונותרה רווקה בניגוד לאחיותיה שהקימו משפחה.

ג. המשיבה 3, בתה הבכורה של המנוחה, התאלמנה בגיל צעיר, כאשר בעלה ה... נהרג במלחמת יום כיפור והותיר אותה מטופלת בארבעה ילדים קטנים והמשיבה 2, בתה, יתומת צה"ל, גרה בסמוך לסבתה לאחר פטירת אביה.

ד. המנוחה נולדה ב... , עלתה לישראל בשנות ה-50 של המאה הקודמת, היתה מעורה בחיים בישראל ודאגה לילדיה ונכדיה והיתה קשורה במיוחד לבתה, המשיבה 1, שנשארה ערירית ובקשה שיימצא לה מקום מגורים לאחר פטירתה. כך גם הנכדה, המשיבה מספר 2 סבלה מבעיות רפואיות קשות, עקב תאונת צניחה והיתה בבת עינה של המנוחה.

ה. צוואת המנוחה נחתמה כשנתיים לפני פטירתה.

ו. המנוחה ידעה לדבר בשפה העברית ובמשך למעלה מ-60 שנה הצליחה להסתדר בארץ ולגדל בה ילדים ורק לעיתים נדירות יחד עם בני משפחתה, העדיפה לדבר בשפה הערבית.

מעבר לאמור, מנוסח הצוואה עולה כי זו הוקראה לה הן בשפה העברית והן בשפה הערבית על ידי עורך הדין ולפיכך הבינה היטב את נוסח הצוואה.

ז. אין כל פגם צורני בצוואה ומדובר בטענה בעלמא.

ח. אין כל ראיה לפיה המנוחה לא היתה כשירה להבחין בטיבה של צוואה ואין כל ממצא אובייקטיבי לפיו ניתן ללמוד על כך. כך גם אין כל תיעוד לפיו היתה במצב קוגניטיבי ירוד עד כי נפגע כושר השיפוט שלה וגמירות דעתה.

ט. אכן, סמוך לפטירת המנוחה, היא היתה מרותקת לכיסא גלגלים אך אין בכך בכדי להשפיע על כושרה התבונית. כך נהגה למשוך כספים בעצמה מהחשבון ורק לאחר שהתקשתה בכך, עשתה כן, המשיבה 1.

י. המבקשים ידעו היטב על נוסח הצוואה ויכלו לפנות בעצמם לרשם לענייני ירושה.

יא. המשיבה 3 לא זייפה צוואת המנוחה, אלא פעלה בתום לב ומחקה סעיף אחד מהצוואה אותה נתנה לאחיה. אכן, היא נהגה בטפשות, שכן סברה כי אחיה יכעסו על צוואת האם ככל שידעו שבתה היא יורשת אחר יורשת ולכן מחקה שמה של בתה מהעתק הצוואה אותו מסרה לאחיה, המתנגדים. בפועל אין בנמצא שתי צוואות אלא קיימת צוואה אחת ובה נקבע כי המשיבה 1 היא היורשת, המתנגד מספר 4 הוא בעל זכויות להתגורר בדירה לגור בדירה בכל אריכות ימיו והנכדה, המשיבה מספר 2, הינה יורשת אחר יורשת, לאחר 120 של המשיבה מספר 1.

יב. בסיכומיהם הוסיפו וטענו כי מדובר בצוואה נוטריונית פשוטה המשתרעת על פני חצי עמוד אשר נחתמה על ידי המנוחה ביום 30/05/2012.

יג. אין מחלוקת כי ב- 8 שנים האחרונות לחייה, התקשתה המנוחה בתפקודה ובקשה סיוע מהמוסד לביטוח לאומי וקבלה 3 שעות עזרה בלבד, שהוא הסיוע המינימלי הניתן לקשישים מעל גיל 80. המל"ל לא מצא מקום להוסיף לה שעות סיוע שכן מומחיו שבדקו אותה, הבינו כי מצבה שפיר וטוב.

יד. המשיבה 1, הנהנית העיקרית על פי הצוואה, זכתה להוקרה זו מאמה, לאחר שוויתרה על מנעמי החיים ודאגה לאם עד אריכות ימיה, תוך ציון ברור כי הדירה תשמש גם לאחיה, המתנגד 4, שאף הוא נותר מחוסר דיור.

טו. מאחר ולשני ילדיה של המנוחה, להם דאגה, אין צאצאים, בחרה המנוחה לקבוע כיורש אחר יורש את המשיבה 2, נכדתה ויתומת צה"ל, אשר היתה קרובה אליה מיתר נכדיה.

טז. לא הוצגה כל ראיה לפיה האם היתה תשושת נפש ולא יכלה להבין צוואה פשוטה. המתנגדים לא המציאו חוות דעת ולא בקשו למנות מומחה רפואי ואף לא המציאו כל ראיה הבאה לסתור את חזקת הכשירות הקבועה [בסעיף 2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#), התשכ"ב-1962.

יז. העידו שני עדים אובייקטיביים שאין להם קשר לעיזבון, הנוטריון והמטפלת שסעדה את המנוחה בשמונה שנים האחרונות והעידה כי עד לחודשיים האחרונים, הבינה המנוחה את רצונותיה.

יח. אין מחלוקת כי הנהנית העיקרית על פי הצוואה לא היתה מעורבת בעריכתה והיא עלה נידף שנלקח על ידי המתנגדים לצוואה אשר החתימו אותה על מסמך לפי מוותרת על הצוואה, מסמך שחזרה ממנו לאחר שהוסברה לה משמעותו.

יט. העדים מטעם המתנגדים בקושי דאגו למנוחה ומיעטו לבקרה. משכך, לא שליטה של ממש מצד המשיבות במנוחה, הן ההסבר לצוואה, אלא הקשר הרופף של המתנגדים עם האם המנוחה לעומת הטיפול המסור של הבת, המשיבה 1 והדאגה לבן המתנגד 4 והנכדה, המשיבה 2.

כ. אין בנמצא כל מסמך רפואי שיש בו בכדי להעיד על פגיעה קוגניטיבית ולמרות גילה המתקדם, ידעה המנוחה לציין במפורשות את רצונה עובר לחתימתה על הצוואה ועדותיהם המגמתיות של המתנגדים, נועדו להשחיר את פניהן של המשיבות.

כא. אין כל פגם צורני בצוואה חרף ניסיונות המתנגדים לטעון כאמור. הצוואה נערכה בכתב, נושאת תאריך, יש הצהרה של המצווה, חתימתה והרשות הנוטריון אישר בחתימתו שהצוואה הוקראה והוצהרה על ידי המנוחה בשפה העברית והערבית בהן שניהם שולטים.

כב. המתנגדים לא עמדו בנטל להוכיח כי הייתה השפעה בלתי הוגנת על המנוחה מצד מי מהמשיבות.

כג. כך גם אין בעובדה שהמשיבה 3 זמנה את עורך הדין לבית המנוחה על מנת לקשר ביניהם לפני עריכת הצוואה בכדי לפגוע בכשרותה ועובר לחתימה, לא נכח אף אחד מהנהנים על פי הצוואה. מעבר לאמור, הפסיקה לא הרחיבה תחולת [סעיף 35 לחוק הירושה](#) על בני משפחה מעבר לבן זוג של הנהנה ולכן אין מקום לבטל הוראות הצוואה.

כד. אשר על כן, יש לדחות ההתנגדות ולקיים הצוואה.

4. דיון

על החופש לצוות ניתן ללמוד [מסעיפים 2 ו-27 לחוק הירושה](#), תשכ"ה-1965 (להלן: "חוק הירושה") ומחופש זה נגזרת החובה למלא אחר הציווי.

יפים לעניין זה דברי כב' השופט חיים כהן בע"א [869/75 בריל נ' היועמ"ש](#), פ"ד לב(1) 98, 102, כדלקמן: " **קו היסוד' של המחוקק בדיני צוואות אינו אלא מצווה לקיים דברי המת.**"

קו יסוד זה מעוגן כיום [בסעיפים 1, 2 ו-3 חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו](#), כחלק מזכות הקניין של האדם וכזכותו לכבוד בחייו ובמותו.

היטיב לבטא עניין זה כב' השופט יעקב מלץ, בע"א [724/87](#) כלפה (גולד) נ' גולד, פ"ד מח (1) 22, 28-29 כדלקמן:

"כל מאבק סביב צוואתו של אדם מעלה בצידו את שאלת 'כבוד המת', השלוב בעיקרון הכללי של 'כבוד האדם', אשר היה לעקרון-על במשפטנו עם קבלת [חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו](#). בפסיקת בית המשפט זה לכל אורכה, לפני קבלת חוק היסוד ולאחריה, שזורה כחוט השני העמדה, שלפיה בכל הנוגע לצוואות מוענקת חשיבות מיוחדת לרצונו של הנפטר. זאת על פי הכלל הגדול הנקוט בידינו כי 'מצווה לקיים דברי המת'."

בשורה ארוכה של פסקי דין נקבע כי על היושב בדין להימנע ככל האפשר מלפגוע בחופש הציווי תוך שמירה על האיזון העדין שבין כבוד המת לבין כבודתם של החיים. על האיזון האמור יש לשמור מקום בו מתקיים מאבק בין המבקשים לקיים את דברי המת כפי שבוטאו בצוואתו, לבין אלה המתנגדים לקיומה של הצוואה בנימוק כי איננה משקפת את רצונו האמיתי של המת (דברי כב' השופט מלץ, שם בעמ' 28-29).

5. הצוואה נשוא התובענות שבפניי הינה צוואה נוטריונית אשר נערכה בהתאם להוראות [סעיף 22 לחוק הירושה](#), התשכ"ה-1965 (להלן: "חוק הירושה"). על כך אין מחלוקת ובמיוחד כשצורף לצוואה אישור על עשיית צוואה לפי [סעיף 22 לחוק הירושה](#). משכך, יש לבחון האם הצוואה נערכה בהתאם לכללים הקבועים בחוק לעשייתה של צוואה מסוג זה, שאם לא כן, אזי עסקינן בצוואה פגומה, אשר הנטל להוכחתה עובר לכתפי המשיבות.

בעניין זה יובהר כי בהתאם להוראות [סעיף 25 לחוק הירושה](#), ברי כי ניתן להכשיר פגמים מקום בו התקיימו מרכיבי היסוד של הצוואה, ככל שבית משפט משתכנע כי הצוואה משקפת את רצונו של המצווה והתקיימו מרכיבי היסוד בצוואה.

6. בהתאם לספרות והפסיקה, הלכה היא שכאשר הצוואה נראית תקינה מבחינה צורנית, חזקה כי היא משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה ומי שמבקש לפוסלה, עליו נטל הראייה. כלל זה אינו חל מקום בו הצוואה אותה מבקשים לקיים אינה כוללת את היסודות הצורניים הנדרשים [בסעיפים 19, 20, 22](#) ו- [23](#) לחוק, שכן אז אין מקום לחזקה לפיה הצוואה משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה. אומנם, אין בכך בכדי לפסול הצוואה וניתן להוכיח כי זה רצון המנחה, חרף הפגם. עם זאת, נטל השכנוע כי עסקינן בצוואה אמיתית עובר לשכמו של זה המבקש לקיימה ועליו לשכנע את בית המשפט שחרף הפגם, הצוואה הינה רצונו האחרון של המנחה (ראו [ע"א 869/75 בריל נ' היועמ"ש](#), פ"ד לב (1) 98; כן ראו ספרו של כבוד השופט שאול שוחט, פגמים בצוואות, מהדורה שלישית, התשע"ו-2016, עמוד 69).

7. לטענת המתנגדים קיימים מספר פגמים צורניים בצוואה ובראשם, חסרונה של הצהרה על גבי הצוואה גופה, הצהרה מטעם עורכת הצוואה לפיה הצוואה הוקראה לה והיא אשרה תוכנה, כנדרש על ידי [סעיף 22 \(ב\) לחוק הירושה](#). עוד טענו כי הצוואה נערכה בניגוד לדין

שעה שעורך הדין, הנוטריון, לא מצא לנכון לבקש שיובאו בפניו מסמכים רפואיים אודות מצבה הרפואי של המנוחה, שעה שערך הצוואה בבית המנוחה בעודה מרותקת לביתה.

8. הוראות **תקנה 4 (ה) לתקנות הנוטריונים**, תשל"ז-1977 (להלן: "תקנות הנוטריונים") קובעות כדלקמן:

"לא יתן נוטריון אישור על עשיית פעולה בפניו אם המבקש לבצע את הפעולה מאושפז בבית חולים או מרותק למיטתו, כל עוד לא הוצגה בפניו תעודה רפואית לפי טופס שבתוספת הראשונה ביום עשיית הפעולה; התעודה הרפואית תצורף לעותק האישור שיישמר בידי הנוטריון".

9. האם המנוחה היתה מרותקת למיטתה

אין מחלוקת כי תעודה רפואית כאמור, לא צורפה לצוואתה של המנוחה. משכך, יש לבחון באם המנוחה היתה מרותקת למיטתה. בעניין זה נקבע בפסיקה כי יש ליתן פרשנות מרחיבה למונח זה ולא מצמצמת:

"ואכן, הפסיקה הרחיבה את המונח 'מרותק למיטתו' וקבעה כי גם במקרים בהם דובר באדם המתקשה להתנייד או באדם מבוגר אשר מחמת גילו או חוליו קשה לו לצאת מביתו, יש צורך בקבלת תעודה רפואית בטרם עריכת צוואה"

(ראו ספרו של ש. שוחט, פגמים בצוואות, מהדורה שלישית מורחבת ומעודכנת עמוד 104. כן ראו **עמ"ש (י"ם) 13612-12-12 יוסרא דרוויש נ' סאמי דרוויש**, פורסם במאגרים אלקטרוניים [פורסם בנבו] ביום 15/07/13).

אם כן, אין לפרש את המונח 'מרותק למיטתו' במובנו המילולי המצומצם. בעניין זה ציין כב' השופט שוחט בספרו לעיל כי:

"אין הכוונה שרק מצבו של אדם ה"מרותק למיטתו" ואינו יכול לשבת, לקום ולהתהלך לו מעט יחייב צירוף תעודה רפואית כאמור. יש להרחיב את פירוש המונח ולהחיל את התקנה גם על אדם הסובל מקשיי ניידות, נזקק לעזרת הזולת, ומחמת גילו או מצבו הרפואי או שניהם יחד קשה לו לצאת מביתו".

(ראו ספרו לעיל עמודים 106-107).

10. בעניינינו, המנוחה לא אושפזה בבית החולים בעת הרלוונטית אלא שהתה בביתה, לשם הגיע הנוטריון לצורך עריכת הצוואה נוכח קשיי התניידות ולכן יש לבחון באם ניתן לראותה כ"מרותקת למיטתה" בהתאם לכללים שנקבעו בפסיקה.

11. בעת עריכת הצוואה היתה המנוחה כבת 87 לערך והצוואה כאמור נערכה בביתה. בעניין זה העיד הנוטריון כי רק לעיתים רחוקות הוא הולך למצווה (עמוד 7 לפרוטוקול מיום 23/12/2021, שורות 29-30). עוד העיד כי ביקר המנוחה פעמיים בטרם ערך הצוואה בביקור השלישי והתרשם שיהיה קושי למנוחה להגיע למשרדו ולכן החליט לערוך הצוואה בביתה. כך גם ציין כי תחילה היה לו חשש שהמנוחה לא מבינה ולאחר שיחה עימה, התבדה. בנוסף, ציין כי היה קשה למנוחה לשמוע ולכן נאלץ להרים קולו בעת השיחה עמה. עוד הוסיף כי המנוחה ישבה על כיסא בסלון בעת ששוחח עמה.

12. בהתייחס לעובדה כי לא צורף דו"ח רפואי כנדרש [בתקנה 4 \(ה\) לתקנות הנוטריונים](#) ציין הנוטריון כי:

"ש. אתה מודע לסעיף 4.4 [לתקנות הנוטריונים](#) - "כל עוד לא הוצגה בפניו תעודה רפואית...היית ער לכך?"

ת. שמעת ממני שהיא היתה מרותקת? אמרתי לך שהיא ישבה על כיסא בסלון...

ת. אני רואה אדם צלול שאני יכול לתקשר איתו. מה קשור פה סעיף 4.

ש. למצווה נערכו חוות דעת על ידי ביטוח לאומי וקופת חולים. בדו"ח של ביטוח לאומי מאוגוסט 2010 מצינת הבודקת 'מדובר בנבדקת בת 85, עם אי שקט, שינויים בהתנהגות ומסרבת לכל דבר, לא זוכרת שמות הילדים, לא מתמצאת בזמן, לא רוצה לאכול...זקוקה להשגחה...האם הדו"ח הזה הוא שקר?"

ת. הדו"ח הזה יכול להיות כתוב. אני התרשמתי אחרת. תן לי קרדיט ליכולת שלי לאבחן אדם שמתקשר או לא. דיברנו על הילדים ועל ..., אמרה למה היא רוצה שהבן יישאר בבית ולמה הבת תישאר בבית...ישבתי עם המצווה ודיברתי איתה והתרשמתי ממנה שהיא מתקשרת ויש לה רצונות מאד נקודתיים שהמשיבה 1 והמתנגד 4 יישארו בבית גם אחרי 120"

(עמוד 9 לפרוטוקול, שורות 16-20).

אלא שחרף עמדת הנוטריון אין בעמדתו בכדי להצדיק ההימנעות מהצגת תעודה רפואית בפניו.

המנוחה, כבת 87 לערך, נזקקה לכיסא לגלגלים, היתה לה מטפלת למשך שלוש שעות ביום במשך שמונה שנים. המטפלת העידה שבמהלך השנים המשיבה מספר 1, בתה של המנוחה טיפלה בה בעיקר, קלחה אותה ואילו תפקידה של המטפלת היה בעיקר לסייע בניקיון הבית, להרים אותה מהמיטה ולהלבישה (עמוד 23 לפרוטוקול מיום 27/12/2021, שורות 23-25) וזאת במהלך השמונה שנים בהן סייעה למנוחה.

עוד יצוין שגם המשיבה מספר 1 ציינה בעדותה כי המשיבה היתה סיעודית בשלוש שנים האחרונות לחייה ולא תפקדה כך שהיא נאלצה לבצע עבורה את כל הפעולות כגון האכלה, מקלחת (לאחר מכן, תקנה עצמה ואמרה כי מדובר בשנתיים בלבד) (עמוד 26 לפרוטוקול, שורות 17-19). כן הוסיפה שיתכן שהאם היתה בחמש שש שנים האחרונות על כיסא גלגלים ובחמש שנים האחרונות היתה עם טיטולים.

13. אם כן, הגם שהמנוחה לא היתה בבית חולים וחרף התרשמות הנוטריון, הגעתי לכלל מסקנה כי ניתן לראותה כמרותקת למיטתה לצורך הוראות [תקנה 4 \(ה\) לתקנות](#)

הנוטריונים. אומנם המנוחה לא היתה מרותקת למיטתה באופן המילולי אולם די בעובדה שלא היתה עצמאית, נעזרה בכיסא גלגלים; נזקקה לחיתולים; סבלה מקשיי שמיעה; היתה לה מטפלת במשך שמונה שנים ואף הנוטריון התרשם כי יהיו לה קשיים להגיע למשרדו לצורך החתמתה על צוואה, והוא הגיע שלוש פעמים לביתה לצורך עריכת צוואה לאחר שהתרשם שיש לה קשיים, בכדי לקבוע שחובה היה על הנוטריון לדרוש תעודה רפואית שהוצאה ביום עריכת הצוואה ולא להסתפק בהתרשמותו שלו ובמיוחד כשסבר תחילה כי היא עלולה שלא להבינו ולכן בחן העניין. משלא עשה כן הנוטריון, המדובר בצוואה פגומה.

14. בהתאם לפסיקה, משנפלו פגמים בצוואה, עובר הנטל להוכחת אמיתותה אל זה המבקש לקיימה. בעניין זה נקבע בפסיקה כי **"צוואה שאין בה פגם מבחינה צורנית, חזקה עליה שצוואת אמת היא, והטוען שאין לה תוקף- עליו הראייה והוא הדין להיפך: צוואה שיש בה פגם מבחינת הצורה, אינה בחזקת עומדת, והטוען שיש לקיימה- עליו הראייה תחילה שצוואת אמת היא"**.

(ראו, [ע"א 36/88 דורה זלוף נ' שאול זלוף](#), מו (3) 184, 188).

15. אם כן ושעה שעסקינן בצוואה פגומה בהיעדר תעודה רפואית, די באמור בכדי להעביר הנטל לכתיפתיהן של המשיבות לצורך הוכחת אמיתות הצוואה ועל בית משפט לבחון באם הרימו הנטל ואין באמור בכדי להביא לביטולה המוחלט של הצוואה מחמת הפגם. דהיינו, על המשיבות להוכיח את גמירות דעתה של המנוחה בעת חתימתה על גבי הצוואה (ראו [ע"א 1395/02 נסקה נ' האפוטרופוס הכללי](#), פ"ד נ"ט (5) 49, 62).

בעניין זה יוער אגב אורחא, כי המתנגדים טענו לפגמים נוספים בצוואה המעבירים הנטל לכתיפתיהן של המשיבות שעה שהצהרת המנוחה לא נרשמה על גבי הצוואה ועוד. ברם, שעה שקבעתי כי די בחסרונה של התעודה הרפואית בכדי לקבוע שמדובר בצוואה פגומה, איני נדרשת ליתר טענות המתנגדים לעניין זה.

16. על אף האמור ובשולי הדברים בנוגע לפגמים בצוואה אדרש לטענת המתנגדים בנוגע לעובדה שהמנוחה לא ידעה עברית. המדובר בטענה שדינה דחיה שעה שהנוטריון העיד כי שוחח עם המנוחה בעברית ובערבית, והתרשמתי כי הוא דובר את שתי השפות ואין מדובר בפגם היורד לשורשה של הצוואה ואשר יש בו בכדי להביא לביטולה.

כעת, על בית משפט לבחון באם הוכיחו המשיבות את גמירות דעתה של המנוחה.

17. גמירות דעתה של המנוחה וכשרותה לערוך הצוואה

בהתאם להוראות [סעיף 26 לחוק הירושה](#), צוואה שנעשתה על ידי מצווה שלא ידע להבחין בטיבה של הצוואה- בטלה.

החוק אם כן מבחין בין קטין או פסול דין שהינם חסרי כושר לעשות צוואה לבין אדם הסובל מליקוי כלשהו. כאשר אדם הסובל מליקוי, שאינו מאפשר לו להבחין בטיב הצוואה, בהיעדר גמירות דעת, הרי שיש להורות על בטלות הצוואה, שכן אינה מבטאת רצון המצווה.

בע"א 1212/91 [קרן לב"י נ' בינשטוק](#) פ"ד מח (3) 705, נקבע כי בית המשפט לא יכיר בצוואה אלא אם היא פרי רוחו החופשית של המצווה (שם, סעיף 37, עמוד 733).

בע"א 851/79 [בנדל נ' בנדל](#) פ"ד לה (101) נקבע כי "הגבלת הכשרות הנובעת מחוסר יכולת להבחין בטיבה של צוואה, אין עניינה בסטטוס של המצווה אלא במצבו הנפשי והגופני בשעת עריכת הצוואה".

אומנם, בהתאם לפסיקה, הנטל להוכיח חוסר הכשרות וגמירות דעת, מוטל לרוב על המבקש לקיים הצוואה. ברם, שעה שקבעתי שנפל פגם בצוואה, משתנה הנטל והוא רובץ לפתחן של המשיבות אשר עותרות לקיים הצוואה.

18. במקרה דנן, ב"כ המבקשים טען כי מהמסמכים הרפואיים שצורפו לבית המשפט עולה כי מצבה הבריאותית של האם המנוחה התדרדר כבר משנת 2002, כעשר שנים לפני מועד עריכת הצוואה. לפיכך ושעה שהמנוחה לא היתה כשירה לערוך הצוואה, דין הצוואה להתבטל בהתאם להוראות [סעיף 26 לחוק הירושה](#).

19. מנגד, טענו המשיבות כי המתנגדים לא הביאו כל אסמכתא להיותה של המנוחה תשושת נפש שלא יכלה להבין צוואה פשוטה. לשיטתן, המתנגדים לא המציאו חוות דעת ולא בקשו למנות מומחה רפואי לקביעה האם היתה המנוחה כשירה לערוך צוואה ואין בידם ראיות היכולות לסתור את חזקת הכשרות הקבועה בהוראות [סעיף 2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#) התשכ"ב-1962.

20. אכן, קיימת חזקה בדין לפיה כל אדם כשר לביצוע פעולות משפטיות זולת אם כשרותו הוגבלה או נשללה כאמור בהוראות [סעיף 2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#), התשכ"ב-1962.

21. עם זאת, יש ליתן הדעת שלא הוכחה בפניי ראיה כלשהי לפיה [בשלב כלשהו](#) מונה אפוטרופוס כלשהו למנוחה טרם פטירתה, דהיינו גם במועדים שהיתה הסכמה כי אינה כשירה, לא מונה אפוטרופוס כאמור. נהפוך הוא, בתיק הרפואי של המנוחה מיום 16/4/2014 (כחודש וחצי לפני פטירתה) ציינה הרופאה, ד"ר אנה סימיונוב כי המנוחה:

"קשישה בת 89 מתגוררת בבית קרקע עם בתה... ללא אפוטרופוס חוקי (הדגשה שלי- ע.ג.), ברקע מחלת אלצהיימר בשלבים מתקדמים... קוגניטיבית- אינה מתקשרת כלל, אינה מזהה אנשים מוכרים, רגוע, מגיבה לכאב בלבד".

אם כן, הגם שאין מחלוקת בין הצדדים כי בשלב מתקדם זה של מחלתה היתה המנוחה חסרת כושר שיפוט ולא תקשרה כלל, גם בשלב זה של מחלתה, לא מונה לה אפוטרופוס ודי בכך בכדי לסתור את חזקת הכשרות הקבועה בחוק. משכך, לא די בעובדה שלא מונה למנוחה אפוטרופוס במהלך שנים בכדי להעיד על כשרותה לצוות בעת עריכת הצוואה ומדובר בחזקת כשרות שנסתרה חרף הוראות הדין ועל בית משפט לבחון מתי נסתרה החזקה.

22. בנוסף, לעת הזו, ושעה שקבעתי שהצוואה שהוגשה לבית משפט היא צוואה פגומה, על בית משפט לבחון האם המשיבות הרימו נטל הראייה להוכיח גמירות דעת של המנוחה ולפיה, למנוחה היתה היכולת לערוך הצוואה בעת שידעה להבחין בטיבה והאם מצבה הרפואי לא פגם בכושרה לגבש רצון חופשי וגמירות דעת לעריכת הצוואה.

23. אןמנם אין בנמצא חוות דעת רפואית, אולם לתיק צורפו מסמכים רפואיים רבים הן מהמוסד לביטוח לאומי והן מקופת החולים בה טופלה המנוחה.

מהחומר הרפואי שצורף לתיק מצטיירת תמונה כדלקמן:

13/2/2006, המנוחה נבדקה על ידי ד"ר זויה פרלוב, מתייעוד הבדיקה עולה כי המנוחה: **"לדברי בתה- נמצאת בהשגחה רוב הזמן...מצב תפקודי- לא מכינה אוכל, ולא מחממת מספר שנים, זקוקה להשגחה בהגשת אוכל וזרבו (שוכחת לאכול), זקוקה לעזרה בהכנת תרופות, לא מסוגלת ליצור קשר טלפוני (לא יודעת קרוא וכתוב).**

ביקור נוסף מיום 26/6/2006 ציינה רופאת המשפחה, ד"ר פרלוב כי: **"אינה מסוגלת להסביר את מהות התלונה, ירידה בזכרון, חוזרת על אותן שאלות, לפעמים בוכה, זכרון קצר ירוד...".**

בבדיקה מיום 01/01/2007 שנערכה על ידי ד"ר פייקל סרגיי ציין כי: **"המשפחה הביאה את המטופלת עם בקשה להחמרת מצב. בשנה אחרונה קושי רב בהליכה, ירידה בשמיעה, קשר קשה מאד עם המטופלת...".**

בבדיקה שנערכה ע"י ד"ר קובלסקי גלינה ביום 30/06/2010 כתבה כי המנוחה אינה רגועה לדברי בתה ומבוקש יעוץ גריאטרי האם המנוחה דמנטית.

ובבדיקה נוספת שנערכה ב- 28/07/2010 על ידי ד"ר אליעזר טופציאשווילי ציין כי: **"קוגניטיבית: קשה לבצע בגלל חוסר שיתוף פעולה וחוסר השכלה, לא זוכרת שמות הילדים ומס', לא מתמצאת בזמן מסתירה אוכל לא מוכנה להתרחץ...סובלת מליקוי שמיעה יש תנועות ראש בלתי רצוניות".**

במקביל, עיון בדוחות הערכת תלות של המוסד לביטוח לאומי מהשנים הרלוונטיות מלמד כי כבר בשנת 2010 ציינה המעריכה מהמוסד לביטוח לאומי כי :

"מדובר בנבדקת בת 85 עם אי שקט שינויים בהתנהגות לא משתפת פעולה ומסרבת לכל דבר קורעת טיטולים כששמים בלילה..."
 ובהמשך: **"עם מגבלה קשה בשמיעה, לא משתפת פעולה, מתנגדת לכל דבר שרוצים לעשות, לא יכולה להזעיק עזרה כי לא שומעת טלפון...זקוקה להשגחה"**.
 עוד נרשם בדו"ח כי המנוחה סובלת מדמנציה.

בבדיקה נוספת מיום 11/11/2012 נרשם על ידי ד"ר יאן פרס כי משיחה טלפונית עם רופאת המשפחה **"מדובר בקשישה כנראה דמנטית"**.

כך גם ציינה ד"ר אנה סמיונוב ביום 10/12/12 כי המנוחה :
"בת 88 סיעודי, דמנטית, לא מסוגלת להגיע לקופת חולים".

24. אכן, לא הונחה בפניי חוות דעת רפואית על סמך החומר הרפואי המצוי בתיק. ברם, די במסמכים שצורפו לעיוני מהתקופה הרלוונטית בסמוך למועד עריכת הצוואה בכדי לבסס טענות המתנגדים לדמנציה שהלכה והתפתחה במהלך השנים, כאשר כבר משנת 2006 מתקשה לתקשר עם סביבתה. מהחומר הרפואי התרשמתי שאין מדובר בקשישה אשר היתה עצמאית טרם פטירתה. כך גם התברר כי הבדיקות נערכו בשנים הרלוונטיות למנוחה , בסיוע בנותיה ואין מדובר בפניות עצמאיות מצידה. המנוחה לא היתה עצמאית, לא הלכה לבדה לרופאים, בדיקות ומומחים. כך גם סבלה מקשיים קוגניטיביים כבר בשנת 2006, ומהחומר הרפואי, מתברר כי במהלך השנים בהם נבדקה על ידי הצוות הרפואי, ישנה ירידה קוגניטיבית, חוסר שיתוף פעולה מצידה וכאמור לעיל , כבר נרשם בחומר הרפואי בשנת 2012, כחמישה וחצי חודשים לאחר עריכת הצוואה כי היא דמנטית.

25. בנסיבות אלו, איני מוצאת די בעדותו של הנוטריון אשר העיד כי ניהל עם המנוחה דו שיח, התרשם ממנה כאדם מבין וניהל איתה שיח מסביב לרבות מקום מוצאה מהעיר ... ב.... אציין כי הנוטריון העיד גם כי לא התרשם שהמנוחה מרותקת למיטתה שעה שישבה על כסא בסלון, עובדה שאינה מתיישבת עם היותה של המנוחה מרותקת לכיסא גלגלים כחמש שש שנים בעת הרלוונטית.

26. כך גם העיד הנוטריון כי התרשם אחרת מהמצוין בדוחות שחלקם צוין לעיל והוסיף כי יש ליתן קרדיט ליכולתו לאבחן אדם שמתקשר אם לאו (עמוד 9 לפרוטוקול, שורות 25-27).

בכל הכבוד הראוי, איני מקבלת עמדה זו ואין בהתרשמותו של הנוטריון בכדי לרפא הפגם, שעה שאינו מומחה ברפואה ונדרש בהתאם להוראות הדין לבחון קיומה של תעודה רפואית כנדרש בתקנות. מצופה מנוטריון המגיע שלוש פעמים לאדם בביתו לעריכת צוואה נוכח קשיי התניידותו ולאור קשיים בשמיעה ובמיוחד נוכח חששו תחילה כי אינה מבינה (ראו

דברי הנוטריון לפיהם: **"היה לי חשש שהיא לא מבינה"**, עמ' 9, שורות 12-13) לעמוד בהוראות הדין ולדרוש תעודה רפואית. משלא עשה כן ונוכח התייעוד הרפואי שהוצג בפניי, לא מצאתי מקום ליתן משקל רב לעדותו ואין מדובר בעד אובייקטיבי כטענת המשיבה 3.

27. בשולי הדברים בענייניו של הנוטריון טענו המשיבות בסיכומיהן כי מדובר בעד אובייקטיבי ללא עניין בתוצאות ההליך. הגם שלא הוכח כי מדובר בעד בעל עניין בתוצאות ההליך כלל וכלל, התרשמתי כי דווקא רצונה של המשיבה 3 לגמד את הקשר החברי בינה לבין הנוטריון, יש בו בכדי להצביע על העובדה שקיים קשר ביניהם וקיים ספק רב באם מדובר בעד אובייקטיבי לחלוטין אם לאו. בעניין זה העיד הנוטריון כי: **"המשיבה 3 ירידה יקרה שלי שאנחנו מכירים שנים. עבדנו יחד 20 שנה בצבא"** (עמוד 9, שורות 9-10). אכן, אין די בכך בכדי לפגום בצוואה. עם זאת, נתתי דעתי כאמור לעיל, אף לעובדה שהנוטריון נמנע מלפעול בהתאם להוראות התקנות. בנסיבות אלו, אני מתקשה לקבל העמדה לפיה מדובר בעד אובייקטיבי לחלוטין ובמיוחד נוכח היכרותו רבת השנים עם המשיבה 3 ואיני מוצאת אף מטעם זה, להעדיף את גרסתו דווקא בנוגע למצבה הרפואי של המנוחה על פני כל התייעוד הרפואי רב השנים שהוצג בפניי וממנו עולה כי המנוחה סבלה מקשיים קוגניטיביים; בעיות בתפקוד; ירידה בזיכרון; ירידה בשמיעה וחוסר שתוף פעולה, כבר משנת 2006 כאשר כל אלו, הלכו והתגברו עם השנים, כעולה מהתייעוד הרפואי.

28. לא זו אף זו, מעדותה של המשיבה 1, עולה כי היא זו שהתגוררה עם האם המנוחה ודאגה לכל צרכיה במהלך 30 שנה. בעניין זה העידה כי בתקופה שהאם היתה סיעודית אף דאגה לקלחה.

"ש. זה הרבה שנים שהיא היתה סיעודית

ת. כן. לא זכור לי ממתי היא היתה סיעודית, 3 שנים אחרונות. היא לא תפקדה, הכל הייתי צריכה לעשות לה, להאכיל אותה, לקלח אותה, בשנתיים האחרונות, משהו כזה, לא זכור לי תאריכים. בשנתיים האחרונות היא היתה סיעודית.

ש. גם לפני זה היא לא היתה מי יודע מה?

ת. היא לא היתה מבחינת...אנחנו תמיד דאגנו לה"

(עמוד 26 לפרוטוקול, שורות 14-21).

אם כן, גם מגרסתה של המשיבה 1 מתברר שהאם המנוחה היתה סיעודית ולא תפקדה בשלוש שנים האחרונות לחייה ואף אם מאוחר יותר שנתה הגרסה וטענה כי מדובר בתקופה של שנתיים בלבד ולא שלוש כפי שטענה תחילה, הרי שיש בכך בכדי לתמוך במסקנה לפי המנוחה לא היתה כשירה להבחין בטיבה של הצוואה במועד עריכתה.

הצוואה נערכה ביום 30/5/2021, המנוחה נפטרה ביום 00/00/2014, דהיינו חלפו פחות משנתיים מיום עריכת הצוואה ועד מועד פטירתה. משכך וגם אם אבחר בגרסה השנייה של המשיבה בכל הנוגע למצבה הקוגניטיבי והתפקודי של המנוחה ואקבע כי המנוחה היתה

סיעודית "רק" במהלך השנתיים האחרונות, די בכך בכדי לקבוע כי לא היתה כשירה להבחין בטיב הצוואה במועד עריכתה שכן זו נערכה פחות משנתיים טרם פטירתה. בעניין זה, אף אין לשכוח כי עדותה לעיל של המשיבה 1 היא הודאת בעל דין, לפיה המנוחה לא תפקדה והיתה סיעודית במועד עריכת הצוואה ואף מטעם זה עדיפה גרסת המתנגדים בכל הנוגע למצבה הקוגניטיבי של האם המנוחה.

29. אכן, מטעם המשיבות העידה גם המטפלת של המנוחה במהלך שמונה השנים האחרונות לחייה, ברם לא מצאתי מקום ליתן משקל לעדותה. מעדותה עולה כי עבדה בבית המנוחה כל יום שלוש שעות ללא סופי שבוע. עוד טענה בעדותה כי המנוחה לא תפקדה בשמונת החודשים האחרונים לחייה לאחר שנפלה. יחד עם זאת, לא זכרה מתי נפטרה המנוחה ולא זכרה מתי היא עצמה סייעה לה בניקיון הבית ובטיפול בה הכולל הרמה מהמיטה והלבשה של המנוחה. כך גם איני מקבלת את גרסתה לפיה כל שבע השנים הראשונות לא חל כל שינוי במצבה הקוגניטיבי והרפואי שעה שגרסת הזו נסתרת נוכח המסמכים הרפואיים שצורפו. במצב דברים זה ושעה שזיכרונה עמד לצידה רק בנוגע למועד אי תפקודה של המנוחה, איני מוצאת כל מקום ליתן אמון בגרסתה. עוד נתתי דעתי לכך שעדות זו אינה מתיישבת עם גרסתה של המשיבה 1 שהעידה תחילה שהמנוחה לא תפקדה בשלוש שנים האחרונות ולאחר מכן, צומצמה התקופה לשנתיים בלבד.

30. מטעם המשיבות העידה גם המשיבה 3 אשר העידה שאין ליתן משקל לדוחות הרפואיים ולדוחות ביטוח לאומי שצורפו. בעדותה טענה שאמה היתה צלולה, לא סיעודית שכלית ולא גופנית. לגרסתה, הרישום בדוחות הרפואיים נעשה לצורך קבלת שעות סיעוד נוספות עבור האם המנוחה שכן המשיבה 3 ואחותה המשיבה 1, עבדו בעת הרלוונטית ורצו שיהיה סיוע נוסף לאם.

31. כך גם לא מצאתי מקום ליתן כל משקל לעדותה של המשיבה 3, אשר התרשמתי כי היא היתה יוזמת הצוואה. המשיבה 3 היא זו שפנתה לנוטריון עמו עבדה שנים רבות יחד ובקשה ממנו לערוך צוואה למנוחה וזאת ללא ידיעת המשיבות 1-2. המשיבה 1, אחותה של המשיבה 3, אינה נשואה ואין לה ילדים ואילו המשיבה 2, בתה של המשיבה 3, נרשמה בצוואה כיוורשת אחר יורשת. כך גם נתתי דעתי לעובדה שלמשיבה 3 יש ארבעה ילדים, אשר שלושה מהם בעלי דירות, אותם קבלו מדודתה של המשיבה 3 ורק המשיבה 2, אינה מחזיקה בדירה ומדובר בצירוף מקרים אשר אף בו יש בכדי לעורר תהיה אודות רצון האמיתי המנוחה.

32. אם כן, עדותה של המשיבה 3 בעייתית ואינה משתלבת עם עדויות נוספות והראיות שהונחו בפניי. כך עדותה בדבר מצבה הקוגניטיבי של האם המנוחה, אינה עולה בקנה אחד עם התייעוד הרפואי שצורף ואף לא עם עדותה של המשיבה 1, אשר סעדה את האם וכל יום והתגוררה עמה 30 שנה. אף הטענה לפיה התבקש החמרת מצב מהמוסד לביטוח לאומי

לשם קבלת שעות סיעוד נוספות עבור האם המנוחה, אינה מתיישבת עם העובדה שבפועל לא הוכח שהתקבלו שעות נוספות ולא הוצגה כל ראיה לעניין זה.

33. ככל שטוענת המשיבה 3 כי מצבה הרפואי של האם המנוחה הרשום במסמכים הרפואיים הוא פיקציה בלבד שנועדה לסייע בקבלת שעות טיפול נוספות, ברי כי עליה הנטל להוכיח מצבה הקוגניטיבי של האם המנוחה ומשלא הוצגה בפני כל ראיה בעניין ועדות זו, אינה מתיישבת עם עדות המשיבה 1, לא מצאתי מקום להעדיף גרסה זו. עוד נתתי דעתי שדוחות הביטוח הלאומי אינם עומדים בפני עצמם ובניגוד לטענת המשיבות לפיה הוצגה ההחמרה בדוחות הללו לצורך קבלת סיוע נוסף עבור המנוחה, הרי שניתן לראות כי דיווחים על מצבה הקוגניטיבי של האם המנוחה נעשו גם על ידי רופאים במסגרת ביקוריה בקופת חולים, ביקורי רופאים בבית המנוחה וביקורים אצל רופאים מומחים.

34. כך גם אין לשכוח שהמשיבה 3 היא זו שבחרה להציג בפני אחיה, המבקשים, צוואה שאינה אמת והציגה בפניהם צוואה לאחר שמחקה את המלל לפיה בתה הינה יורשת אחר יורשת ואין כל הגיון בגרסתה לפיה ביצעה המחיקה בצוואת המנוחה על מנת לשמור על שלום בית ובמיוחד כאשר היא והבת עמדו על קיום הצוואה ככתבה וכלשונה וללא מחיקתה של הבת מהצוואה כיורשת אחר יורשת כפי שנצפה בצוואה המחוקה, אותה הציגה לאחיה.

35. אם כן, אין מחלוקת שהמשיבה 3 בחרה למחוק חלקים מהצוואה בעת שהציגה אותה לאחיה, הם המבקשים ויצרה בפניהם מצג שווא אודות רצונה האחרון של המנוחה. בנוסף, בחרה, לגרסתה, להחמיר את מצבה האמיתי של האם מול בודקות הביטוח הלאומי וזאת על מנת לקבל שעות טיפול נוספות על אף שהאם המנוחה היתה כשירה לטענתה. במצב דברים זה ונוכח פעולותיה אלו, מדוע שאתן אמון כלשהו דווקא בגרסתה לפיה האם היתה צלולה עד יומה האחרון.

36. לפיכך, לא מצאתי מקום ליתן כל אמון בגרסתה של המשיבה מספר 3 בנוגע למצבה הרפואי של האם המנוחה בעת עריכת הצוואה והתרשמתי כי המשיבה 3 בקשה ליצור מצג שווא בפני בית המשפט אודות כשירותה לערוך הצוואה, הגם שבעת הרלוונטית, האם המנוחה היתה סיעודית לחלוטין ולא תקשרה כלל עם סביבתה.

37. אשר על כן, אני קובעת כי נסתרה החזקה בדין, בעניינה של המנוחה, לפיה כל אדם כשר לביצוע פעולות משפטיות וזאת כבר משנת 2006, אז נמצא תיעוד על הירידה הכללית בתפקודה של המנוחה. בנוסף ולאור התיעוד הרפואי המשמעותי המצביע על מצבה הרפואי של המנוחה, היה על המשיבות להביא תיעוד אשר יש בו בכדי לתמוך בגרסתן לפיה המנוחה היתה כשרה לבצע הפעולות וזאת, נוכח סתירת החזקה שבדין. מה גם ששעה שקבעתי כי הצוואה פגומה, עליהן הנטל להוכיח כי הצוואה כשרה.

38. במצב דברים זה, לא ניתן לומר כי המשיבות הרימו את הנטל להוכיח כי למרות מצבה הבריאותי והקוגניטיבי של המנוחה היא פעלה תוך כדי הבנה למהות המעשה, משמעותו ותוצאותיו בעת שחתמה על הצוואה נשוא ההליך.

39. המסקנה אם כן, כעולה מהחומר הרפואי שצורף, היא כי המנוחה לא שתפה פעולה עם סביבתה, היתה סיעודית לחלוטין, נזקקה לעזרה בפעולותיה היומיומיות, לא אכלה, לא זכרה שמות ילדיה, סבלה מירידה בשמיעה ותנועות ראש לא רצוניות, לא התרחצה לבדה, היתה על כיסא גלגלים, לא מתמצאת בזמן, סיעודית, דמנטית וזאת כבר משנת 2010. משכך, די בכך בכדי לקבוע כי המנוחה לא היתה מודעת למהות מעשיה ותוצאותיהם, לא להיקף רכושה ולא לזהות יורשיה ואין מדובר בצוואה שהיא פרי הפעלת שיקול דעת עצמאי מצידה של המנוחה ולא התרשמתי כי התנהגותה הכללית של המצווה בעת עריכת הצוואה והחתימה עליה, מצביעות כי ידעה להבחין בטיבה של הצוואה ומדובר בצוואה שנערכה בשעה שהיתה כשירה לצוות ונעשתה מתוך גמירות דעת.

40. אשר על כן, אני קובעת כי הוכח די הצורך כי הצוואה נעשתה בשעה שהמנוחה לא ידעה להבחין בטיבה כאמור בהוראות [סעיף 26 לחוק הירושה](#).

41. לפיכך, אני קובעת כי המשיבות לא עמדו בנטל הראייתי להוכיח (לאור הפגם בצוואה עליו עמדתי לעיל ולאור האמור לעיל) כי המנוחה היתה כשירה לערוך צוואה למרות מצבה הרפואי וכי פעלה מתוך גמירות דעת לצוות. מנגד, המתנגדים הרימו הנטל להוכיח כי המנוחה לא היתה כשירה לצוות במועד עריכת הצוואה.

42. משכך, דין הצוואה להתבטל וכך הינני מורה.

בשים לב לתוצאה אליה הגעתי לפיה הצוואה בטלה שעה שהמנוחה לא ידעה להבחין בטיבה, איני נדרשת ליתר טענות הבטלות כגון השפעה בלתי הוגנת מצידה של המשיבה 3 והטעייה.

43. בנסיבות אלו, ומשהוריתי על ביטול הצוואה, ניתן בזאת צו ירושה לעזבונה של המנוחה. ב"כ המתנגדים יגיש תוך שבעה ימים פסיקתא לחתימתו.

44. המשיבות יישאו בהוצאות ההליך ביחד ולחוד בסך כולל של 40,000 ₪, אשר ישולמו למתנגדים תוך 30 יום, שאם לא כן, יישאו הפרשי ריבית והצמדה כחוק.

מורה על סגירת התיקים שבכותרת.

המזכירות תמציא העתק פסק הדין לצדדים.

פסק הדין מותר לפרסום ללא פרטים מזהים ובשינויי הגהה ונוסח בלבד.

ניתן היום, כ"א אייר תשפ"ב, 22 מאי 2022, בהעדר הצדדים.

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, תיקיה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

עפרה גיא 54678313-/-

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה